

Dediči Komenského

Ladislav Kováč

Na sklonku Rakúsko-Uhorska založili v Liptovskom Svätom Mikuláši gymnázium. Maďarské. Po vzniku ČSR začala sa výučba v slovenčine. Ujali sa jej profesori, ktorí sem prišli z Čiech a Moravy, slovenský sa našiel jediný. Záchrana prišla v poslednej chvíli – asimilačný proces sa chýlil k víťaznému završeniu: slovenskej inteligencie už skoro nebolo. Už len v základných školách, aj to len cirkevných, sa vyučovalo po slovensky. V roku 1938 skoro všetci českí profesori museli zo Slovenska odísť, len zopár ich na mikulášskom gymnáziu ostalo. Moja spomienka sa týka jedného z nich. Je však vyjadrením vďaky všetkým českým učiteľom, ktorí majú podstatný podiel na vybudovaní slovenskej vzdelanosti.

Septembrový deň roku 1946. Slnečný. Mikulášske gymnázium, trieda IVa. Prvá hodina nového predmetu: chémia. Zvoní na začiatok hodiny. Otvoria sa dvere, vstupuje pán profesor Šafránek. Oblečený ako doteraz žiaden z učiteľov – v bielom plášti. Neobvyklosť oblečenia vyvoláva napätie: čo sa to na nás chystá?

Pár slov. Chémia, hovorí nám, skúma tajomstvá prírody. Potom naleje do sklenej misky vodu, z fľašky naplnenej petrolejom vytiahne pinzetou kúsok šedo-bielej hmoty a vhodí do vody. Záblesk – z vody šľahajú plamene! V bielom plášti stojí pán profesor Šafránek nad ohňom ako mág...

Vzrušenie? Čosi viac: extáza.

V tú chvíľu sa rozhodol môj život. Prírodné vedy sa stali mojím osudom.

Hierarchizovať!

Doteraz si pamätám hexameter, v ktorom sú vymenované všetky grécke mestá, čo mohli byť Homérovým rodiskom. Smyrna, Rhodos, Kolofón, Salamis atď. Z neznámych príčin vbil ich do nás, sekundánov, v roku 1944 mladý profesor dejepisu. čerstvý absolvent bratislavskej univerzity. Trestom: štvorky len tak lietali! Od roku 1944 sa množstvo údajov, čo má ľudstvo o svete, zdvadsaťnásobilo. Dúfam, trochu neisto, že sa gymnazisti už neučia, kde sa narodil Homér. Ale nezávidím im: ani najgeniálnejší mozog nedokáže rozlišovať podstatné od nepodstatného z nesmierneho množstva poznatkov, ak sa mu ony predkladajú - ako sa to, žiaľ, často robí – v lineárom slede, bez hierarchizovania.

Zapaľovať!

Učiteľ by mal najmä predvádzať žiakom drámu sveta, nie do nich bez ladu a skladu vpumpovávať vedomosti. „Študent nie je nádoba, ktorú treba naplniť; je fakľa, ktorú treba zapáliť. Zapáliť môže len ten, kto sám horí.“ Toto sa stalo mojím krédom, i krédom mojich spolupracovníkov, keď som sa neskôr sám stal učiteľom.

Ten malý Pánboh, ktorý je v tomto kréde, hoci nemenovaný, je môj český profesor chémie z mikulášskeho gymnázia.

Mat' chrbticu!

Učiteľ by mal vždy byť vzorom. Vzorom hodným nasledovania. Alebo – ak nie ináč – vzorom odstrašujúcim. Len nech je, preboha, vždy osobnosťou, nech má chrbticu.

Boli sme šťastnou generáciou. Aj keď v nešťastnej dobe. Mali sme šťastie, že nás na mikulášskom gymnáziu formovali – k súhlasu alebo k odporu – učiteľské osobnosti.

□